

به نام خدا

ماهیت، مصادیق و احکام تأمین عاطفی زوجین از دیدگاه فقه امامیه

مؤلف :

پروین جوزی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: جوزی، پروین، ۱۳۶۰-
عنوان و نام پدیدآور: ماهیت، مصادیق و احکام تأمین عاطفی زوجین از دیدگاه فقه امامیه/
مؤلف پروین جوزی.
مشخصات نشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری: ۱۴۴ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۱۶۶-۸
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۳۷ - ۱۴۴.
موضوع: روابط زن و مرد (فقه) (Man-woman relationships (Islamic law)
خانواده‌ها -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام Families -- Religious aspects -- Islam
اخلاق اسلامی Islamic ethics
رده بندی کنگره: BP۱۸۹/۲۵
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۶
شماره کتابشناسی ملی: ۹۲۸۲۷۹۴
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: ماهیت، مصادیق و احکام تأمین عاطفی زوجین از دیدگاه فقه امامیه
مؤلف: پروین جوزی
ناشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲
چاپ: زیرجد
قیمت: ۱۱۶۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۱۶۶-۸
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

تعمیر

سپاس و ستایش مر خدای را جل و جلاله که آثار قدرت او بر چهره روز روشن تابان است و انوار حکمت او در دل شب تار، درخشان. آفریدگاری که خویشتن را به ما شناساند و درهای علم را بر ما گشود و عمری و فرصتی عطا فرمود تا به وسیله آن، بنده ضعیف خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید.

تقریب به

بانوی بانوان دو جهان

عطای خداوند سبحان

کوثر پر بهای قرآن

کفو و همتای امیر مؤمنان (ع)

و یکی از علل آفرینش عالم امکان :

سخنانه فاطمه ی زهرا «سَلَامُ اللّٰهِ عَلَیْهَا»

و تقدیم به روح پاک پدرم، که عالمانه به من آموخت تا چگونه در عرصه زندگی،
ایستادگی را تجربه نمایم؛

و به مادرم، دریای بی کران فداکاری و عشق که وجودم برایش همه رنج بود و وجودش
برایم همه مهر

و به همسرم، اسطوره زندگیم، پناه خستگیم

و نور چشمانم و دردانه های زندگیم که امید بودم هستند؛

باشد که ذخیره خیرات معنوی آن ها گردد.

تقدیر و تشکر

به مصداق «من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق» بسی شایسته است از استاد فرهیخته و فرزانه جناب حجت الإسلام والمسلمین حسین شهمیری که با کرامتی چون خورشید، سرزمین دل را روشنی بخشیدند و گلشن سرای علم و دانش را با راهنمایی های کار ساز و سازنده بارور ساختند؛ تقدیر و تشکر نمایم.

«وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ»

همچنین از همسر عزیز، دلسوز و مهربانم که آرامش روحی و آسایش فکری فراهم نمودند تا با حمایت های همه جانبه در محیطی مطلوب، پایان نامه را به نحو احسن به اتمام برسانم سپاسگزاری نمایم.

شکر خدا که هر چه طلب کردم از خدا بر منتهای همت خود کامران شدم.

پیشگفتار

از آنجایی که اساس خانواده بر محبت بنا گذاشته شده است، یکی از مباحث مهم در خانواده پرداختن به مهم‌ترین کارکرد خانواده یعنی کارکرد عاطفی می‌باشد که تأثیر بسزایی در استحکام خانواده داشته و قوامی به آن می‌بخشد که شاید بتوان آن را به کانونی مبدل کرد که تمام نیازهای عاطفی و روحی افراد خانواده در آن به طور کامل اشباع شود.

خداوند متعال در آیات متعددی، سازوکار رفع این نیاز را، در کانون خانواده تبیین کرده است. با دقت در آیات قرآنی و روایات معصومین علیهم‌السلام دیده می‌شود ارضای نیاز عاطفی مهم‌ترین کارکردی است که می‌تولند بقای خانواده را تضمین کند، چرا که تعاملات خانواده عمدتاً در قالب تأثیر و تأثر عاطفی است؛ که در این میان فقهای عظام نیز به بیان مباحث گسترده‌ای روی آورده‌اند و نظرات خود را به شکل‌های متفاوتی بیان کرده‌اند. روابط عاطفی زوجین اصلی است که در قرآن با عنوان مودت و رحمت بین زن و مرد مطرح شده و یکی از ثمرات ازدواج سکونت و آرامش است حفظ خانواده به عنوان عضو اصلی اجتماع از ضروریات است و در این راه شناخت حقوق زوجین و رعایت این حقوق از طرف آنها باعث تحکیم خانواده خواهد شد.

به این ترتیب تقویت پیوندهای عاطفی و نیز تقویت همه جانبه تعاملات و مناسبات، نهایتاً منجر به تحکیم خانواده می‌شود، همچنان که ضعف و کاستی در وابستگی‌ها و مناسبات عاطفی زوجین به عنوان دو رکن اصلی در خانواده، سبب بروز آسیب‌های روانی و اخلاقی، ایجاد تنش و ناسازگاری در روابط بین دو طرف و حتی سستی در ایفای وظایف و تحقق کارکردها و نهایتاً تضعیف و تخریب بنیان خانواده می‌شود.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱۱
فصل اول: کلیات	۱۳
بیان موضوع و توضیح مساله	۱۴
مفاهیم	۱۵
فصل دوم: ماهیت و مصادیق تأمین عاطفی	۲۸
گفتار اول: ماهیت تأمین عاطفی زوجین	۲۹
گفتار دوم: مصادیق تأمین عاطفی زوجین	۳۱
۱. التزام به بایسته‌های اخلاقی تأمین عاطفی	۳۳
۲. التزام به همراهی و هماهنگی زوجین	۵۵
۳. التزام به بایسته‌های مالی	۷۵
فصل سوم: موانع و تهدیدهای موجود در برابر تأمین عاطفی زوجین و وظیفه زوجین	۸۷
گفتار اول: عدم آگاهی به وظایف متقابل زوجین	۸۸
۱. عدم شناخت تفاوت‌های زن و مرد در آفرینش	۸۹
۲. لزوم رعایت تکالیف زوجین	۹۶
عقد با مهریه‌های نامتعارف	۱۲۰
گفتار دوم: عدم حل منطقی تزاخم‌های عاطفی	۱۲۳
۱. تزاخم سوء استفاده از حق ریاست شوهر در منع اشتغال همسر	۱۲۳

۲. تزاخم حضور اجتماعی زن با خانه نشینی ۱۲۸
۳. تزاخم مشکلات جنسی و جسمی زوجین در تأمین عاطفی ۱۳۲
- پیشنهادات ۱۳۳
- سخن آخر ۱۳۵
- منابع ۱۳۷

مقدمه

اسلام در پاسخ به نیاز ضروری غریزه جنسی، زن و مرد را ترغیب به تشکیل خانواده و روابط جنسی مناسب و منظم می کند تا از تزلزل خانواده و سست شدن حیات جنسی در آن، جلوگیری کند؛ البته روابط جنسی متعارفی که در سایه وفاداری باعث تقویت اعتماد آنها شده به نحوی که در تمام لحظات زندگی به فکر معشوقه خود باشند و از سوءظن و روابط فرازنشویی دوری کنند. فقهاء با وجود این غریزه حیاتی، شرط عدم نزدیکی در نکاح را باطل می دانند نه خود نکاح را؛ البته لازمه این روابط جنسی، نضافت و آراستگی است که حس تنوع‌طلبی را اشباع کرده و از چشم چرانی نسبت به زنان بیگانه جلوگیری می‌نماید.

باید دقت نمود که زن و مرد دارای شخصیت انسانی مساوی هستند؛ اما وجود تفاوت‌های جنسی، جسمی و عاطفی در آفرینش آنها در جهت تامین عواطف زوجین باید مدنظر قرار گیرد.

بخش قابل توجهی از مشکلات زوجین در عدم آگاهی آنها از تکالیف متقابل در زندگی زنشویی ریشه دارد. این عدم آگاهی زائل کننده مودت و رحمتی است که خداوند میان زوجین ایجاد کرده است.

از مهم ترین مباحثی که بین آنها حایز اهمیت است توافق زن و شوهر در امور خاصی از جمله موارد زیر است:

- هماهنگی و رضایت دو طرف در داشتن فرزند؛ که هیچ یک از زوجین حق ندارد دیگری را از راه های مشروعی که برای پیش گیری از بارداری موجود است، بازدارد؛ همان گونه که اصل داشتن فرزند حق طبیعی و عرفی آنان است.

- مرد نمی تواند در خروج زن از منزل از مدیریت خود در خانواده سوءاستفاده نموده و بدون دلیل منطقی مانع خروج زن از منزل به خصوص امور خاصی گردد.

- ریاست مرد در کنار آزادی های مشروع زن و استقلال او باعث تقویت بنیان خانواده شود و حریم خصوصی وی را نقض نمی کند.

- در اصل عدم حرمت کار زنان در اسلام تا جایی که مصالح خانواده در خطر نیفتد تردیدی وجود ندارد و اصل جواز اشتغال زنان مورد تأیید اسلام است.

می توان گفت پرداخت به موقع نفقه در روابط عاطفی زوجین تاثیر بسزایی دارد و مشهور فقهاء هم معتقدند که مقدار مهریه از نظر کمی و زیادی محدودیتی ندارد، نهایت امر اینکه مهریه نامتعارف باطل است.

فصل اول

کلیات

بیان موضوع و توضیح مساله

بی‌تردید تشابه زن و مرد در جنبه‌های جسمانی و روانی و تفاوت آنان در این دو بعد که موجب مکمل بودن ابعاد جسمانی و روانی شخصیت آنان می‌شود، دو عامل مهم در جذب آنان به هم و ایجاد انس و دلبستگی است که نیاز دلبستگی افراد در پرتو ازدواج می‌تواند به بهترین شکل تأمین شود (زمخشری، ۱۴۰۷، ج ۳، ص ۴۷۲ رشید رضا، ۱۳۰۳، ج ۹، ص ۵۱۸؛ طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱۶، ص ۱۶۶) یکی از اساسی‌ترین نیازهای انسان، نیاز به امنیت است. امنیت اسم مصدر است، از واژه «امن» که ضد ترس است و به گفته برخی نقیض آن است. (لسان العرب؛ ابن منظور؛ ذیل واژه امن) و عاطفی به معنای موثر، محرک و احساساتی است (علی اکبر دهخدا، لغت نامه دهخدا؛ ج ۱۰) و امنیت عاطفی به حالتی می‌گویند که در آن شخص از ارضای نیازهای عاطفی خود، به ویژه ارضای نیاز خود به محبوب بودن، احساس اطمینان کند. بدین سان احساس امنیت عاطفی بستگی دارد به محبت و عطف، مقبولیت و ثبات روابط (شعاری نژاد، ۱۳۶۴، ص ۱۱۲)

با مفتوح بودن باب اجتهاد در فقه شیعه و بهره‌گیری از منبع عقل و عرف و بناء عقلاء در آن، تحولات مثبتی درباره روابط زن و شوهر رخ داده که درخور توجه است به طوری که با دقت در آیات، روایات و بناء عقلاء و اصول مرتبط با آن همچون اصل مودت و رحمت، اصل مصالحه و مدارا، اصل شفقت، تشاور می‌توان نتیجه گرفت که همدوش و هم کفو بودن، اخلاق مداری، حق سکونت، مضاجعه و ... می‌توانند جزء شاخصه‌های فقهی مشترک احساس امنیت همسران باشند و از سویی عمل به معروف، ریاست مرد، رعایت عدالت در تعدد زوجات و ... هم به عنوان شاخصه‌های اختصاصی زوج و مواردی از قبیل حق اشتعال زوجه، مدیریت داخلی خانه، تأمین مالی مهریه و نفقه زوجه شاخصه‌های اختصاصی زوجه در جهت تأمین عاطفی زوجین باشد.

قلمرو امنیت روابط همسران بر پایه حکم عاطفی، به منزله کاری نو و بدیع است و اگرچه این اندیشه در آثار برخی متأخرین، به صراحت و یا بدون صراحت در تبیین پاره‌ای از روابط همسران دیده می‌شود؛ اما در این پژوهش سعی شده به این سوال پاسخ داده شود که: ماهیت، مصادیق و احکام تأمین عاطفی زوجین از دیدگاه فقه امامیه چیست؟

ضرورت اول: عدم شناخت شاخصه‌های تأمین عاطفی زوجین در زندگی، آسیب‌های زیادی نظیر دلسردی، بی‌علاقگی، آسیب‌های خانوادگی و طلاق و حتی در صورت تداوم بین زوجین خواسته یا ناخواسته باعث گرایش آنان به روابط فرازناشویی را به دنبال دارد بنابراین این مبحث جای تحقیق و معرفی به زوجین را دارد؛

ضرورت دوم: بررسی حکم تأمین عاطفی زوجین در آموزه‌های فقهی از مباحث مهمی است که به طور مستقل و جامع به آن پرداخته نشده است و در دسترس خانواده‌ها نیست؛ ضرورت سوم: لزوم ترغیب جوانان به تشکیل خانوادگی منطقی و مستحکم از جمله مسایل مهمی است که این نیاز احساس می‌شود تا پژوهشی، جای خالی این موضوع را پر کند.

مفاهیم

۱. خانواده

شاید به نظر آید مفهوم خانواده، از مفاهیمی بسیار روشن و همه فهم باشد به گونه‌ای که مردم اعم از کوچک و بزرگ و باسواد و بی‌سواد، همه آن را می‌فهمند و نیاز به تعریف ندارد؛ اما وقتی به منابع واژه‌شناسی مراجعه می‌کنیم تعاریف گوناگونی از آن شده است. خانواده بر اساس روابط تعریف می‌شود؛ یعنی روابط اصلی خانواده به معنای رابطه بین زن و شوهر از یک سو و والدین و فرزندان از سوی دیگر؛ از این رو خانواده از دیدگاه جامعه‌شناسان، کوچکترین گروه اجتماعی در جامعه که شامل پدر و مادر و فرزندان

می‌باشد تعریف می‌شود. یا به تعبیر دیگر، خانواده مجموعه‌ای از افراد است که یک جا در کنار هم زندگی می‌کنند و معیار همزیستی آنها دو چیز است: یا قرابت یا زوجیت.^۱

به عبارت دیگر خانواده نهاد سازنده‌ای است که از طریق ازدواج که یک قرارداد اجتماعی است تشکیل می‌شود.^۲

خانواده نهاد مقدسی است که از آن در قرآن کریم به میثاق غلیظ تعبیر شده است: «وَأَخَذْنَا مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا»^۳ و آنان از شما پیمانی استوار گرفته‌اند. این نهاد به گروهی خاص از خویشاوندان اطلاق می‌شود که در برآوردن نیازهای اساسی اعضا مسئولیت اصلی را بر عهده دارد. به دیگر سخن خانواده واحد کوچک اجتماعی است که با پیمان ازدواج زن و مرد آغاز می‌شود و با تولد فرزندان توسعه و استحکام می‌یابد؛ خانواده ابتدایی‌ترین هسته‌ای است که جامعه از آنجا می‌آغازد و به تدریج رشد می‌کند و به امام نزدیک و دور که از یک سو به عشیره، قبیله، قوم و امت و ملت و از سوی دیگر به روستا، شهر، کشور و قاره توسعه می‌یابد. به راستی عقد نکاح میثاقی بسیار محکم میان زن و شوهر و تعهد حقوقی مسئولیت آوری است از این رو برخی از فقها درباره عقد نکاح، شبهه‌ی عبادی بودن آن را یاد کرده^۴ و گفته‌اند که نکاح معامله‌ای محض نظیر بیع و اجاره و جابجایی مال با مال یا منفعت نیست بلکه پیوند و پیمان دو روح با یکدیگر و بدین جهت دارای قداست است.^۵

نامگذاری چنین پیمانی به میثاق غلیظ از آن جهت است که شوهر در حال عقد پیمان می‌سپارد که همسرش را در صورت توافق اخلاقی به گونه‌ای شایسته نگه دارد و در فرض

۱. نعمت الله تقوی، جامعه شناسی خانواده، چاپ اول، تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۲، ص ۴

۲. محمدحسین فرجاد، مقدمه‌ای بر جامعه شناسی و سیر تحول و تکامل جامعه، چاپ اول، تهران: بوعلی، ۱۳۵۹، ص ۱۱۰

۳. نساء (۴)، آیه ۲۱.

۴. ابراهیم جوانمرد فرخانی، خانواده متعادل و حقوق آن، چاپ دوم، قم: اسراء، ۱۳۹۴، ص ۲۴ به نقل از جامع المقاصد، ج ۱۲، صص ۸-۱۱

۵. عبدالله جوادی آملی، تنسیم، ج ۱۸، چاپ دوم، قم: اسراء، ص ۲۰۰

عدم توافق، به نیکویی رها کند. «فامساک بمعروف أو تسريح بإحسان»^۱ یا باید زن را به خوبی نگه داشت یا به شایستگی آزاد کرد.

۲. امنیت

تعریف فرهنگ لغات از امنیت، عبارت است از: در معرض خطر نبودن یا از خطر محافظت شدن. امنیت همچنین عبارت است از: رهایی از تردید، آزادی از اضطراب و بیمناکی و داشتن اعتماد و اطمینان موجه و مستند. امنیت، خواه فردی، ملی یا بین‌المللی، در زمره مسایلی است که انسان با آن مواجه می‌باشد. امنیت به صورت وسیع، در مفهومی به کار گرفته شده که به صلح، آزادی، اعتماد، سلامتی و دیگر شرایطی اشاره می‌کند که فرد و یا گروهی از مردم، احساس آزادی از نگرانی، ترس، خطر یا تهدیدات ناشی از داخل یا خارج را داشته باشند. هر چند آن گونه که باری بوزان^۲ استدلال می‌کند، مفهوم امنیت فی‌نفسه در کاربرد عامی که در روابط بین‌الملل و دیگر رشته‌ها دارد و به نظر می‌رسد که به عنوان یک مفهوم سازمان یافته محوری از سوی سیاستمداران و محققان مورد پذیرش قرار گرفته باشد، با ادبیات شدیداً نامنسجمی روبروست. بوزان استدلال می‌کند که بخش وسیع و موفق مطالعات موجود در بخش تجربی به مسایل و موضوعات امنیت ملی معاصر مربوط می‌گردد.^۳

از دیدگاه قرآن امنیت یکی از اهداف استقرار حاکمیت خداوند و خلافت صالحان است به علاوه این که تأمین امنیت از اهداف جهاد قلمداد شده و احساس امنیت از خصائص مؤمن است.

چنان چه خداوند متعال در این رابطه فرموده است: «إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا

۱. بقره(۲)، آیه ۲۲۹

2. Bozan

۳. منیژه نوید نیا، "چندگانگی امنیت؛ امنیت ملی، عمومی و امنیت اجتماعی"، نشریه معاونت اجتماعی ناجا، مطالعات امنیت اجتماعی، تهران: ، شماره دوم و سوم، ۱۳۸۴، ص ۱۵

مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ^۱ سزای کسانی که با [دوستداران] خدا و پیامبر او می‌جنگند و در زمین به فساد می‌کوشند جز این نیست که کشته شوند یا بر دار آویخته گردند یا دست و پایشان در خلاف جهت یکدیگر بریده شود یا از آن سرزمین تبعید گردند این رسوایی آنان در دنیاست و در آخرت عذابی بزرگ خواهند داشت.

۳. عاطفه

واژه عطف، در فرهنگ عرب که ریشه کلمه عاطفه در بحث ماست، نیز در مفهوم توجه و میل چیزی به چیز دیگر به کار رفته، با این تفاوت که در مفهوم اصطلاحی «عاطفه» مورد نظر ما، عطف و توجه مطلق نیست؛ بلکه، محدود به مواردی است که طرف توجه انسان، یک انسان باشد نه چیز دیگر^۲

عاطفه انجذابی است نفسانی که یک انسان، نسبت به انسانی دیگر، در خود احساس می‌کند و می‌توان آن را به رابطه بین آهن و آهن ربا تشبیه نمود. انسان در چنین حالتی احساس می‌کند که به طرف انسان دیگری که مورد علاقه اوست کشیده می‌شود^۳.

منظور از عاطفه حالتی از احساس است که از طرفی دارای تحریک جسمانی معین و از طرف دیگر اختلالی نامأنوس در فرآیند خیالی می‌باشد. من واژه (emotion) را در ترادف با عاطفه به کار می‌برم و احساسات را در معنایی متفاوت با عاطفه با آنکه مرز ثابتی ندارد^۴.

۱.مائده(۵)، آیه ۳۳

۲. محمد تقی مصباح یزدی، اخلاق در قرآن، محمد حسین اسکندری، ج ۲، چاپ دوم، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸، ص ۲۱۶

۳. همان

۴. بنجامین جیمز سادوک، ویرجینا آلکوت سادوک، پدرو روئیز، خلاصه روانپزشکی کاپلان و سادوک، ترجمه دکتر فرزین رضاعی، تهران: ارجمند، ۱۳۹۳، ص ۲۷۸

۴. زوجین

زوجین تشبیه زوج (زوج و زوجه) در لغت زن و شوهر و جفت را شامل می‌شود^۱ و در اصطلاح به معنای هر دو چیزی است که مقابل هم باشند یکی فاعل و موثر باشد و دیگری منفعّل و متأثر، از اینکه فاعل است عملی سرزند و بر آن که منفعّل است واقع شود مانند زن و شوهر؛ بعضی گفته‌اند: این کلمه معنای مطلق هر دو چیز متقابل است مانند زن و شوهر.

طبق نص آیات قران کریم، مساله زوجیت شامل همه مخلوقات می‌گردد؛ چنان که در آیاتی به آن پرداخته شده است؛ مانند: «و من کل شیء خلقنا زوجین لعلکم تذكرون»^۲ این آیه به عمومیت نر و مادگی همه موجودات، تصریح دارد، بنابراین انسان نیز که یکی از مخلوقات خداست دارای دو جنس نر و ماده و توالد و تناسل است.^۳

ازدواج و انتخاب جفت، از امور لازم در زندگی جانداران از جمله گیاهان و جانوران است. این زوجیت گاهی در امور اعتباری است؛ مانند قرارداد زناشویی در دنیا که در قران آیات فراوانی دارد و با قرار نکاح پدید می‌آید و با قرار طلاق ناپدید می‌شود و وجود و عدم آن به اعتبار معتبر است؛ و زمانی در امور تکوینی مثل زوجیت گیاه: «من کل فاکهه زوجان»^۴ و نظیر زوجیت در حیوان: «و انزل لکم من الانعام ثمانیه ازواج»^۵ و فراتر از آن درباره زوجیت در همه اشیاء می‌فرماید: «و من کل شیء خلقنا زوجین»^۶ پس خدا از هر حقیقتی، اعم از انسان‌ها، حیوانات، گیاهان و جمادات حتی رعد و برق یک جفت آفریده و میان آن دو جاذبه ایجاد کرده است.^۷

۱. علی اکبر دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۱۰، چاپ اول، تهران: چاپ اول، ۱۳۷۷،

۲. ذاریات (۵۱)، آیه ۴۹

۳. عبدالله جوادی آملی، خانواده متعادل و حقوق آن، ص ۷۵

۴. رحمن (۵۵)، آیه ۵۲

۵. زمر (۳۹)، آیه ۶

۶. ذاریات (۵۱)، آیه ۴۹

۷. عبدالله جوادی آملی، تسنیم، ج ۱۷، ص ۱۰۹

بر اساس این اصل قرانی دست آفرینش میان زن و مرد، گرایش و کششی طبیعی قار داده تا آن دو به زندگی مشترک روی آورند و میل جنسی را هم چون دیگر امیال و غرایز به گونه صحیح ارضا کنند و هسته اصلی خانواده را تشکیل دهند.^۱

۵. فقه

لفظ فقه

فقه در اصل لغت به معنی فهم است - چنانکه صاحب کتاب هدایه المسترشدين^۲ تصریح کرده‌اند- و در طی محاورات و عبارات بر چند معنی مختلف اطلاق شده و در هر یک از آن معانی به کار رفته که از جمله آن فهم اشیاء دقیق و فهم متکلم از کلامش می‌باشد؛ و راغب اصفهانی در کتاب مفردات خود، فقه را عبارت از وصول به علمی غایب به وسیله‌ی علمی حاضر دانسته است. فهم نیز در لغت به معنی مطلق ادراک است و به همین جهت، جوهری آن را به علم تفسیر کرده و برخی آن را به معنی جودت ذهن از حیث استعدادش برای اکتساب مطالب و سرعت انتقال آن از مبادی به مقاصد دانسته‌اند.^۳ لفظ فقه در صدر اسلام بر یکی از دو معنی زیر اطلاق شده است:

(۱) همان معنی لغوی یعنی مطلق فهم. لفظ فقه بدین معنی در موارد زیادی در قرآن و اخبار به کار رفته است. همانند آیه شریفه «أَنْظُرْ كَيْفَ نَصَّرِفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ»^۴ و آیه «قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ»^۵ و آیه «لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا»^۱ و آیات دیگر. و در احادیث نیز همانند حدیث شیخ صدوق، روایت شده در کتاب معانی الاخبار به اسناد از امام صادق (ع): «أنتم أفقه الناس إذا عرفتم معانی کلامنا»^۲.

۱. عبدالله جوادی آملی، خانواده متعادل و حقوق آن، ۷۶.

۲. حبیب الله عظیمی، تاریخ فقه و فقهها، چاپ دوم، تهران: اساطیر، ۱۳۸۹، ص ۲۸، به نقل از محمد تقی ابن محمد رحیم اصفهانی، هدایه المسترشدين (حاشیه بر معالم الاصول) بود.

۳. محمود شهابی، ادوار فقه، چاپ اول، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۲۹، ص ۳۰.

۴. انعام (۶)، آیه ۶۵.

۵. انعام (۶)، آیه ۹۸.

۶. علامه مجلسی، بحار الانوار، ص، ح ۱۸۴/۲.